

Normativna informacija v sodobnem slovarju

Damjan Popič

Abstract

This paper presents the concept of an online Slovenian Style Guide – an alternative language guide for Slovenian, the main focus of which is to equip language users for independent and full participation in the modern information society. This paper presents the structure and content of the guide, as well as its place and role within the Slovenian cultural environment. The modern guidelines for compiling language guides which are set out by the requirements of the modern information society are compared to the historic features of Slovenian linguistic prescription. In this paper, details are presented of the aim, content and construction of the Slovenian Style Guide, and the relationship between this guide and the concept of a new, dictionary of contemporary Slovenian is established.

Keywords: style guide, standardisation, orthography, language guides, language technology

Ključne besede: slogovni priročnik, standardizacija, pravopisje, jezikovni priročnik, jezikovne tehnologije

1 UVOD

V prispevku predstavimo konkretne rešitve za podajanje normativnih informacij v slovarju sodobnega slovenskega jezika v digitalnem okolju.¹ Predlog za izdelavo Slovarja sodobnega slovenskega jezika (Krek et al. 2013b) in normativnostni koncept za novi slovar (Gorjanc et al. 2015), razumeta normativnost nekoliko drugače, kot je tradicija pri nekdanjih leksikografskih izdelkih za slovenski jezik oziroma v slovenski normativni tradiciji nasploh:

Odločitev za ločevanje normativnih od izhodiščno leksikalnih podatkov, kamor sodi zlasti pomenska členitev in prikaz tipičnega okolja besede v obliki kolokacij, je povezana s tem, da so denimo **posamezne oblike besede lahko tudi glede na obstoječi standard nesprejemljive, hkrati pa v slovenskem besedišču opazno prisotne in zato zastopane tudi v slovarju.**

Pristop, ki nestandardnih oblik ne izključuje iz obravnave, uporabniku zagotavlja, da nestandardnost sama na sebi ne pomeni hkrati tudi odsotnosti informacije same oz. še več, uporabniku pokaže, kaj in zakaj je v določenih okoliščinah bolj ali manj tipično in/ali bolj ali manj sprejemljivo (Krek et al. 2013b: 42; poudaril D. P.).

To pomeni, da je domet normativnosti bistveno širši kot pri golem odločanju o pravilnosti in nepravilnosti posameznih variant, kot je veljalo v pretekli slovenski kodifikaciji, katere stanje lahko strnemo s citatom Jožeta Toporišiča (1991: 401), ki kljub starejšemu datumu v veliki meri velja še danes:

Jasna kodifikacija se opravlja z jezikovnimi priročniki, kot so pravopis, slovnica, slovar. Pri tem je za Slovence postalo nekako značilno, da jim je predpis predvsem pravopis, ki pa je hkrati tudi pravorečje, stilistični in slovarski priročnik, do neke mere tudi skladenjski in oblikoslovni. Za naš pravopis je pa značilno, da strokovnjaki jezikoslovni raziskovalci v njem nimajo ravno odločilne besede, ampak v večji meri ostrokovljeni praktiki. Oboji se poleg tega ne prenašajo najbolje, praktiki pa skušajo braniti svoj fevd za vsako ceno. Šele v najnovejšem času imamo pri pravopisu poskus, da bi vendarle prišlo do soglasja med enimi in drugimi, do enotnega nastopanja pred javnostjo, s čimer bi bile zmanjšane možnosti za lov v kalnem, kakor ga ob vsakem pravopisu uspešno uprizarjajo »ljubiteljski« uporabniki jezika in »ljubiteljski« varuhi nikoli dejansko izpričanih in potrjenih jezikovnih vrednot.

Tovrstno stanje, zaznamovano z »bojem« za prestižno vlogo kodifikatorja, je mogoče v informacijski družbi zlahka preseči, saj imamo na voljo objektivizirane

1 V prispevku se z občnoimenskim poimenovanjem slovar slovenskega sodobnega jezika nanašamo na koncept slovarja sodobne slovenščine, podan v Krek et al. (2013b).

jezikovne vire, s katerimi lahko jezikovno podobo uporabniku zelo natančno predstavimo. To pomeni, da se nam ni treba zadovoljiti s tradicionalnimi binarizmi tipa prav – narobe oz. v našem predlogu standardno – nestandardno, temveč lahko jezikovnemu uporabniku poleg tipičnih in pričakovanih informacij o standardnosti posamezne oblike posredujemo tudi informacije o jezikovnem ozadju, drugih relevantnih oblikah ipd., in ravno to je vloga norme v slovarju sodobnega slovenskega jezika – da uporabniku poda čim več informacij o določenem jezikovnem elementu, ne glede na njegov status v trenutno veljavnem jezikovnem predpisu. V predlaganem konceptu so standardizacijske informacije večinoma podane s pomočjo leksikona besednih oblik – Sloleks.² Kot izpostavlja Krek (2009: 07), tovrstni leksikoni predstavljajo

enega od uspelejših srečanj računalniške analize jezika in končnih uporabnikov jezikovnih priročnikov /.../. Predvsem pri slovanskih jezikih z množico pregibnih oblik se uporabniki nemalokrat znajdejo v zadregi glede standardne oblike, te podatke pa potrebujejo tudi sistemi za avtomatsko označevanje in razčlenjevanje besedil. Podobno funkcijo so v predračunalniški dobi opravljali slovarski deli pravopisov in iz obeh so se razvile spletne aplikacije, ki ponujajo tovrstne podatke za končnega uporabnika, temu so navadno dodane tudi druge pravopisne informacije in v nekaterih primerih tudi spletni servisi za pomoč uporabnikom pri jezikovnih vprašanjih.

The screenshot shows the 'HRVATSKI JEZIČNI PORTAL' website. The main content area displays the word 'rijec' with its inflected forms. On the left, there are filters for 'PRIKAZ NATUKNICE' (showing a search bar and a 'TRAŽI RIJEČ' button) and a list of grammatical categories with checkboxes: 'OSNOVNI GRAMATIČKI PODACI', 'DEFINICIJA', 'SINTAGMA', 'FRAZEOLGIJA', 'ONOMASTIKA', and 'ETIMOLOGIJA'. Below these is a 'PREUZIMANJE FONTA LIBERSINA' button. The main list of forms is titled 'Izvedeni oblici' and includes a '<< nazad na tekst natuknice' link. The forms are organized into 'jednina' (singular) and 'množina' (plural) sections, each with a list of grammatical cases and their corresponding forms.

rijec ž (I -ju/-i, G mn riječi, D L I riječima)	
jednina	
N	rijec
G	riječi
D	riječi
A	riječ
V	riječi
L	riječi
I	riječju / riječi
množina	
N	riječi
G	riječi
D	riječima
A	riječi
V	riječi
L	riječima
I	riječima

Slika 1: Izpeljane oblike samostalnika *rijec* na Hrvatskem jezičnem portalu.

² Dostopno na <http://www.slovenscina.eu/sloleks> (dostop 29. 6. 2015).

To torej pomeni, da lahko v sodobnem, digitalnem in jezikovnotehnološko podprtem slovarskem okolju podatke o standardnosti določene oblike s pomočjo tovrstnih leksikonov zelo hitro pridobimo. Kot primer leksikona za slovanski jezik podajamo informacije o izpeljanih oblikah v okviru geselskega članka Hrvatskega jezičnega portala,³ ki ga prikazuje Slika 1.

Vprašanje seveda ostaja, kako uporabniku na enem mestu zagotoviti dodatne relevantne informacije o določeni jezikovni zagati. Odgovor na to vprašanje ponuja Slogovni priročnik slovenskega jezika.⁴ Pri tem priročniku gre sicer za zunanji vir, podobno kot pri leksikonu Sloleks, vendar ga lahko zaradi združljivosti podatkov zlahka vključimo tudi v druge vire – na ta način nam lahko viri, izdelani v okviru projekta Sporazumevanje v slovenščini, služijo kot skupni ekosistem in zbirališče jezikovnih virov, ki jim je seveda mogoče pridružiti tudi druge vire (gl. Krek et al. 2013a). Predlog za izdelavo Slovarja sodobnega slovenskega jezika tako predvideva tudi neposredno povezavo med posameznimi slovarskimi iztočnicami in vnosi v Slogovnem priročniku, kot prikazuje Slika 2.

SLOVAR SODOBNEGA SLOVENSKEGA JEZIKA

glodavec samostalnik /glodavec/

Pri mnogih samostalnikih, ki se končajo s **priponskim obrazilom -lec/-vec**, se v rabi pojavljajo razhajajoči zapisi, kar je posledica pogostih sprememb in nedoločenih pravil v jezikovnem standardu skozi zgodovino. Polemika o zapisovanju obrazil -lec ali -vec je znana tudi kot **problem bralca** ali polemika **bralac – bravec**, zaradi svoje razsežnosti in dolgotrajnosti pa so jo označevali tudi kot novo **črkarsko pravdo**. Zapuščina tega perečega pravopisnega vprašanja je še vedno vidna v jeziku, saj se raba pri nekaterih oblikah vztrajno odnaka od jezikovnega standarda, za slednjega pa se zdi, da deluje zoper jezikovno intuicijo, ki se glede na zgodovinski razvoj nagiba k obrazilu -lec. Pri težavah z zapisom posameznih oblik si lahko pomagamo s **korpusom**, ravnamo pa se lahko po naslednjih pravilih:

1. Priponsko obrazilo **-lec** dodajamo:
 - a) glagolski osnovi na **samoglasnik: brati – bralec, maščevati – maščevalec**;
 - b) korenu na samoglasnik: **greti – grelec, vreti – vrelec**.
2. Priponsko obrazilo **-vec** dodajamo:
 - a) korenu na samoglasnik: **klati – klavec, briti – brivec, peti – pevec** (največkrat beseda izraža (živega) vršilca nekega dejanja, izjema je **števec**, kadar označuje napravo);
 - b) osnovi na samoglasnik, če je pred glagolsko pripono črka I ali sklop lj: **voliti – volivec, ponavljati – ponavljaivec**.

Kljub temu da obrazilo -vec pri nekaterih oblikah pri življenju ohranja predvsem pravopisni standard in se jezikovna raba ne ozira na to, ali je pred glagolsko pripono črka I ali sklop lj, je nujno pri visoki pojavnosti oblik na -vec omeniti tudi vlogo črkovalnikov v urejevalniških besedil, denimo v Microsoftovi **programski zbirki Office**, kamor je slovenski črkovalnik vključen od leta 1994. Podobne korekcijske vzorce lahko opazimo tudi pri črkovalnikih za druge sisteme oz. programske zbirke. Korpusni podatki denimo kažejo, da je bila oblika **volilec** ob obdobju državnoborskih volitev v Sloveniji leta 1996 veliko pogostejša, neke ob vstopu v novo tisočletje jo je oblika **volivec** dohitela, od leta 2005 naprej pa je oblika **volivec** prepriljivo močnejša od konkurenčne. Prav tako ob takšni dinamiki oblik ne gre zanemariti vpliva izida **Slovenskega pravopisa 2001** – zadnjega normativnega pravopisnega priročnika za slovanski jezik. Pred tem so bila v veljavi pravila, določena leta 1950, od takrat pa se je razmerje med rabo in standardom pri tovrstnih oblikah dodatno nagnilo v prid oblik na -lec – za ponovno vzpostavitev razmerja med obrazili je poskrbela prav nova izdaja pravopisa.

© Trejina 2013 - SLOVAR SODOBNEGA SLOVENSKEGA JEZIKA

Slika 2: Demonstracijski prikaz zavihka Norma v predlaganem Slovarju sodobnega slovenskega jezika (Krek et al. 2013b: 42).

3 Dostopno na http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=kosi_oblici&cid=dlgXBY%3D (dostop 22. 7. 2015).

4 Dostopno na <http://slogovni.slovenscina.eu> (dostop 12. 6. 2015).

Kot lahko vidimo na Sliki 2, norma v predlaganem konceptu predstavlja le del celostne slovarske informacije. Medtem ko lahko uporabnik »gotovost« informacije o standardni varianti (ali standardnih variantah) najde v izhodiščnih zavihkih⁵ (pomen in oblika), normativne informacije pojasnjujejo celotno ozadje jezikovne zadrege, in sicer s tem, da mu dajejo na voljo množstvo relevantnih jezikovnih informacij in ga privajajo na (zelo realno) dejstvo, da jezik ni monoliten in tog sistem. Seveda tovrstne informacije niso relevantne za vse iztočnice (kjer ne moremo zaznati nobenih zadreg v zvezi z določenim jezikovnim pojavom, nima smisla, da bi poskušali karkoli pojasnjevati) niti za vse uporabnike – če uporabnik nima želje, časa ali volje, da bi se poučil o določeni jezikovni zadregi, bo zavihek in njegovo vsebino pač preskočil in se zadovoljil s tistimi informacijami, ki jih v določeni situaciji potrebuje oz. želi.

Vse to pomeni, da gre pri pripravi normativnih informacij za slovar sodobnega slovenskega jezika v bistvu za pripravo celostnih odgovorov⁶ na jezikovne zadrege, zajete v obsežni ontologiji problemskospecifičnih mest v jeziku (gl. Bizjak Končar et al. 2011; H. Dobrovoljc in Krek 2011). Zaradi tega v nadaljevanju nekoliko podrobneje predstavimo portal Slogovni priročnik in njegovo delovanje.

2 ZAKAJ SLOGOVNI PRIROČNIK?

Naslovno vprašanje poglavja je – čeravno je preprosto – v svojem bistvu ambivalentno, in sicer implicira dve različni vprašanji, na kateri odgovarjamo v pričujočem segmentu. Ti vprašanji sta naslednji:

- a) Čemu nov priročnik slovenskega jezika?
- b) Zakaj ravno poimenovanje slogovni priročnik?

a) Slogovni priročnik slovenskega jezika prinaša nov koncept prosto dostopnega jezikovnega priročnika, ki temelji na korpusnih podatkih in uporabnikom slovenskega jezika omogoča dostop do objektivnih informacij o konkretnih jezikovnih težavah, ne da bi ti za uporabo ali razumevanje potrebovali specialistično jezik(slo)vno znanje. Portal jim omogoča, da z vnosom neposrednih iskalnih pogojev o določenem problemu pridobijo vse potrebne podatke, da lahko z njimi sami in v relativno kratkem času sprejmejo objektivizirano jezikovno odločitev.

5 V pričujočem prispevku se na posamezne dele predlaganega slovarskega sestavka v digitalnem okolju nanašamo z izrazom zavihek, saj je to pač trenutni kanonski način strukturiranega prikaza informacij v spletnem okolju, obstaja pa seveda velika verjetnost, da se bo to z razvojem spletnih tehnologij korenito spremenilo. Predvsem pričakujemo, da bodo imeli uporabniki spleta v prihodnosti več možnosti, da sami kreirajo obliko in vsebino spletnih strani, kar bo imelo pomembne posledice tudi za spletne slovarje.

6 Poudariti želimo, da gre pri tem res za odgovore, ne rešitve – pri podajanju normativnih informacij namreč nikjer ne želimo implicirati, da je s tovrstnim odgovorom jezikovna zadrega rešena ali odpravljena – je zgolj razložena.

S tem poskušajo tvorci Slogovnega priročnika⁷ preseči modaliteto klasičnih priročnikov za slovenski jezik, pri katerih je po navadi treba poznati vsaj nazivno kategorijo za specifično jezikovno zadrego, preden se o njej sploh lahko poučimo. S tovrstnim delovanjem portal v tem oziru deluje ambivalentno, in sicer kot a) pomagalni jezikovni priročnik in b) kot zbirališče jezikovnih virov, kjer so ti tudi eksplicirani ter vizualizirani na različne načine (gl. Krek et al. 2013a), pri tem pa je ena od temeljnih predpostavk avtorjev ta, da

se je s pojavom spleta, predvsem pa njegove različice 2.0 z množično aktivno participacijo splošne javnosti pri pisanju besedil, ki so poleg tega vsem dostopna takoj (blogi, forumi, družabna omrežja itd.), v temelju spremenila narava in dinamika objavljajanja javno dostopnih besedil, kakršna je bila v uporabi večino 20. stoletja. Če je bil predvsem po 2. svetovni vojni vzpostavljen standardni proces objavljajanja tiskanih besedil, ki je vključeval avtorja, založbo z urednikom, lektorja in korektorja, se je v zadnjem desetletju, predvsem pa v zadnjih letih z množičnim prehodom najprej v digitalno in potem še v spletno okolje, ta krog v precejšnji meri razdril (Krek 2012c: 226).

Portal je nastal v okviru projekta Sporazumevanje v slovenskem jeziku (SSJ),⁸ v celoti pa se opira na možnosti objektivizirane analize jezika, ki jih prinašajo sodobne jezikovne tehnologije, saj predvsem tuje prakse (prim. npr. Crystal 2006: 257) kažejo, da se v sodobni informacijski družbi ne moremo več zanašati na starodobnike v knjižni obliki, to zavedanje pa je vedno bolj prisotno tudi v domačem prostoru:

Normiranje jezika je bilo že v obdobjih, ko ta še ni bil povsem ustaljen, težavna naloga, zato je v sodobnem času ob hitro rastočih potrebah družbe, ki zahteva jasen in poljuden, priročen in praktičen jezikovni priročnik, v katerem bo jezikovna informacija predstavljena čim bolj nazorno, postalo očitno, da bo stopnjujoče zahteve uporabnikov jezika mogoče zadovoljiti le, če izkoristimo možnosti in pripomočke, ki jih ta čas ponuja. Jezikovni priročnik sodobnega časa bi zato ob spretni uporabi obstoječih leksikalnih virov in orodij, ki jih omogoča informacijska tehnologija, jezikovnim uporabnikom lahko ponudil odgovore na tista vprašanja, kjer ti dejansko dvomijo in omahujejo (Dobrovoljc in Jakop 2011: 5–6).

Slogovni priročnik deluje predvsem svetovalno in analitično, in sicer z detektiranjem pogostih zadreg v pisnem sporočanju (gl. Bizjak Končar et al. 2011) in ponujanjem celostnih, objektivnih in razumljivih odgovorov nanje, vključno s povezavami na dodatne jezikovne vire. S tem je uresničena ena glavnih teženj snovalcev priročnika – da se uporabnika opremi s prosto dostopnimi, zanesljivimi in predvsem uporabnimi orodji, s katerimi se lahko uspešno udejstvuje v sodobni informacijski družbi, ne da bi se mu bilo treba po pomoč zatekati k lektorjem,

7 Informacije o avtorjih so dostopne na <http://www.slovenscina.eu/portali/slogovni-prirocnik> (dostop 11. 6. 2015).

8 Rezultati projekta so dostopni na www.slovenscina.eu (dostop 22. 7. 2015).

čeprav je to v slovenski tradiciji povsem običajna praksa (Popič 2014), ki vzpostavlja družbeno neenakost. S tem, ko so govorci prisiljeni delovati v informacijski družbi, ne da bi bili za to primerno (jezikovno) opremljeni, tvegajo, da bodo s tem kršili implicitirano normo, kar, kot trdi Škiljan (1999: 185),

lahko pripelje do družbene diskvalifikacije udeleženca komunikacijskega dejanja, in navsezadnje celo do njegove izključitve iz kanalov javnega komuniciranja. Ta kazen je lahko svoji največkrat implicitni naravi navkljub včasih usodna za posameznika in hkrati kaže na določen tip socialne neenakosti in diferenciacije (na tiste, ki poznajo pravila standardnega jezika/,/ in na tiste, ki jih ne poznajo).

Priročnik torej tako po sestavi kot po modaliteti podajanja informacij predstavlja nov pristop v slovenskem prostoru, njegova prihodnja vloga v procesu kodifikacije slovenskega jezika pa je odvisna predvsem od (jezikovno)političnih odločitev, to pa izhaja predvsem iz nejasnega in v preteklosti pogosto tudi arbitrarnega procesa kodifikacije slovenščine (Krek 2012č; Krek 2014).

Ob opredelitvi vloge priročnika v slovenskem kodifikacijskem okolju se poraja vprašanje, zakaj se priročnik – tehnološki podstati navkljub – opira in nanaša na druge kodifikacijske priročnike. Korpusni in drugi podatki, pridobljeni pri ostalih aktivnostih projekta SSJ, so bili namreč dovolj celoviti, da bi v marsikaterem segmentu Slogovni priročnik že lahko utemeljeno presegel zastarel pravopisni predpis ali slovnično pravilo. Razlog za to je ta, da so se tvorci priročnika odločili za model, ki se ves čas nanaša na jezikovni standard, kakršen pač v določenem trenutku je. Tako priročnik aktualnemu predpisu venomer nastavlja rabno zrcalo in kaže variančnost, kot jo kažejo podatki iz sodobne javne pisne produkcije. Uporabnik priročnika lahko tako hitro razbere, kakšna je kodifikacija v razmerju do rabe, obenem pa spozna tudi, ali je kodifikacija v določenem primeru smiselno zastavljena ali pa jo je glede na rabo bolj smiselno kršiti in doseči želeni komunikacijski učinek.

Lastnost, ki Slogovni priročnik nemara najbolj ločuje od tradicionalnih pravopisnih priročnikov v slovenskem prostoru, je ta, da portal nima nobene ambicije, da bi jezik spreminjal. V tem pogledu je zgolj registrator stanja v jeziku, največ, kar si v tej vlogi dovoli, je interpretacija rabe, kodifikacije in odnosa med njima, vse ostale informacije predstavljajo preverljivi podatki. Pomembna prednost Slogovnega priročnika je tudi ta, da uporabnika poučuje o jezikovnih zakonitostih in ga na ta način osvobodi jezikovnih avtoritet in mu daje suverenost pri jezikovnih odločitvah, hkrati pa ga opremi tudi z dovolj podatki, da lahko to odločitev tudi sprejme.

b) Samo poimenovanje slogovni priročnik se razlikuje od tradicionalnih poimenovanj za jezikovne priročnike v slovenskem prostoru, npr. brus, antibarbarus, pravopis, pravipis, rešeto ipd. Razlog za to je predvsem ta, da ni namenjen kakršni koli

obliki purifikacije slovenskega jezika, temveč obveščanju jezikovnega uporabnika in seznanjanju le-tega z objektiviziranimi podatki o splošni rabi. Izraz izhaja iz založništva, naslanja pa se na standardizacijo pisnega izražanja znotraj neke organizacije ali širše sfere,⁹ vendarle pa nosi (družbeni) ugled tudi zunaj teh okvirov – slogovni priročnik neke organizacije lahko namreč služi kot priročnik za pisanje v številnih drugih organizacijah, ki se v večji ali manjši meri ukvarjajo z založniško ipd. dejavnostjo. Nekateri tovrstni priročniki lahko tako postanejo standard za specifičen del besedilotvorja, npr. za citiranje, oblikovanje prispevkov ipd. Za ponazoritev razlik in podobnosti med slovensko tradicijo pravopisja in angloameriško tradicijo, ki je nosilka tradicije slogovnih priročnikov, v nadaljevanju podajamo popis vsebine prvega slovenskega pravopisa (Levec 1899) in pa prve izdaje slogovnega priročnika *Chicago Manual of Style* (1906),¹⁰ ki sta izšla v istem časovnem obdobju. V slogovnem priročniku za angleščino tako najdemo naslednje (vsebinske) kategorije:

CONTENTS	
	PAGE
RULES FOR COMPOSITION	I
Capitalization	3
The Use of Italics	21
Quotations	25
Spelling	29
Punctuation	39
Divisions	68
Footnotes	71
Tabular Work	74
TECHNICAL TERMS	79
APPENDIX	93
Hints to Authors and Editors	95
Hints to Proofreaders	99
Hints to Copyholders	103
Proofreader's Marks	106
INDEX	107
SPECIMENS OF TYPES IN USE	123

ix

Slika 3: Vsebina prve izdaje priročnika *Chicago Manual of Style*.

Prva izdaja priročnika *Chicago Manual of Style* je torej zajemala naslednje vsebinske sklope: velika in mala začetnica, raba ležečega tiska, citiranje, črkovanje, ločila, deljenje besed, sprotne opombe, tabele, terminologija, nasveti za avtorje in urednike, nasveti za korektorje, nasveti za založnike, korekturna znamenja.

9 Prim. npr. Medinstitucionalni slogovni priročnik za institucije Evropske unije, ki »v/sebuje enotna slogovna pravila in konvencije, ki jih morajo upoštevati vse institucije, organi in agencije Evropske unije«, tudi za slovenski jezik. Dostopno na <http://publications.europa.eu/code/sl/sl-000100.htm> (dostop 20. 7. 2015).

10 Priročnik *Chicago Manual of Style* je obenem tudi primer priročnika s širšim krogom veljave in vpliva.

Vsebina v prvem slovenskem pravopisnem priročniku je precej drugačna, kot lahko vidimo na Sliki 4 v nadaljevanju:

A. Pravila.		— 167 —	
Prvi del: Glasoslovje.		Na strani	
Glasniki	5	Črta vrsta	49
Kako izrekamo in pišemo soglasnik I	6	Peta vrsta	51
Kako delimo samoglasnike in soglasnike	7	Šesta vrsta	52
Premembe na samoglasnikih	8	Spregetev brez osnovnega samoglasnika	53
Mekhanje	8		
Zev	9		
Krčenje	9		
Odpad in izpad	10		
Vrinek	10		
Premembe na soglasnikih	11		
Jotacija	11		
Mekhanje	14		
Razlikovanje	15		
Priključanje	16		
Izpad	16		
Vrinek	22		
Drugi del: Oblikoslovje.		Trečji del: Deblislovje.	
Sklanjatev samostalnikov	23	Tvoritev samostalnikov s pripnami	54
Prva sklanjatev: Ženska a-debla	23	Tvoritev pridevnikov s pripnami	56
Druge sklanjatev: Moška o-debla	24	Tvoritev izposojenih glagolov na -terem	59
Tretja sklanjatev: Srednja o-debla	26	Besede, sestavljene s predlogi <i>le-, o-, u-, v-, iz-</i>	60
Četrta sklanjatev: Ženska in moška i-debla	29	Kako obratimo tuja imena	61
Peta sklanjatev: Soglasniška debla	31	Tuja imena rožice	61
Sklanjatev lastnih imen	31	Grška in latinska imena	63
Osebnostna imena	31	Nemška lastna imena	67
Krajna imena	32	Nadarska lastna imena	69
Pridevnik. Sklanjatev	34	Italijanska lastna imena	70
Stopnjevanje	37	Francoska, španska, portugalska in angleška lastna imena	71
Zaimki	39	Slovenska lastna imena	72
Osebnostni zaimki	39		
Svojilni zaimki	41		
Kazalni zaimki	41		
Vprašalni zaimki	41		
Oziralni zaimki	41		
Nedoločni zaimki	41		
Spregetev	42		
Glagolske oblike vobče	42		
Spregetev z osnovnim samoglasnikom	44		
Prva (korenska) vrsta	44		
Druge vrste	45		
Tretja vrsta	48		
		Četrti del: Besedni red v stavku.	
		Glagol	75
		Nalozice	76
		Peti del: Pravopisna pravila.	
		Katera beseda pišemo z veliko začetnico	80
		Kako pišemo sestavljene besede	89
		Kako delimo ali razstavljamo besede na sloge	93
		Kakšno znamenje nam kažejo v pisanju posameznih besed	95
		Naglasna znamenja	95
		Vozaj	99
		Oklepaj	100
		Opuska	100
		Pika	100
		Šesti del: Ločila.	
		Vojica	103
		Podpiče	108
		Dropičje	110
		Pika	111
		Vprašaj	112
		Klica	113
		Pomiljaj	114
		Narekaj	117
		Oklepaj	119
		Ozominaj	120
		Enačaj	120
		Točka ali paragraf	120
		Dodatek	121

Slika 4: Kazalo vsebine SP 1899.

Kot razkrije že bežen pogled na kazali vsebine, je slovenski priročnik ne le podrobneje segmentiran, temveč zajema bistveno več kot le standardizacijo pisne norme, saj vsebuje tudi glasoslovne, oblikoslovne in druge podatke; vsebuje torej slovnico kot tudi slovar.¹¹ To smer so ubrali vsi nadaljnji slovenski pravopisi, tako da je, kot pravi Dobrovoljc (2004: 108–109),

slovenski pravopis v tem trenutku veliko več, kot pove njegovo ime, ki je v tem smislu tudi nekoliko zavajajoče: je kompleksni normativni priročnik, ki podaja sistemski pregled izrazne podobe jezika (tudi na osnovi pomena) in rešitve pogostih jezikovnih težav. Pri nas namreč nimamo tako imenovanega specializiranega pravopisnega priročnika, kot jih imajo nekateri drugi jeziki /.../ ali stroke.

V tem je torej bistvena razlika med slogovnim priročnikom in pravopisom ob aplikaciji na slovensko okolje: medtem ko poskuša biti pravopis priročnik tipa »vse v enem«, obenem pa temelji na predpisovalnem načelu usmerjanja jezikovne rabe, je temeljno vodilo slogovnega priročnika to, da uporabnika seznani z naborom pisnih možnosti, ki jih ima glede na podatke iz splošne rabe v določenem

11 Po drugi strani pa seveda drži, da tradicionalne slovnice v angloameriški tradiciji zajemajo tudi pravopisna pravila. Zanimivo je predvsem to, da se te v samem predpisu zaradi različnih jezikoslovnih teorij, ki jim avtorji sledijo, lahko tudi razlikujejo (Quirk et al. 1985: 13).

trenutku na voljo in jih opremi z interpretacijo glede na veljavni standard – vse dodatne informacije o določenem jezikovnem problemu pa seveda služijo kot razlaga določene jezikovne zadrege.

Druga pomembna razlika je ažuriranost jezikovnega priročnika, ki pa ne izhaja (nujno) iz njegove tehnološke ali netehnološke zasnove. Kot prikaz drugačnega razumevanje jezikovnih sprememb bomo uporabili ista priročnika, le da bomo tokrat uporabili sezname sprememb od predzadnje do zadnje izdaje, in sicer bomo tako na kratko ponazorili spremembe med 5. (1997) in 6. izdajo Slovenskega pravopisa (2001) ter spremembe, ki so bile sprejete med 15. (2003) in 16. izdajo priročnika *Chicago Manual of Style* (2010). V nadaljevanju podajamo popis sprememb v slogovnem priročniku za angleščino:¹²

- obširne posodobitve v skladu s sodobno rabo, tehnologijo in poklicno prakso;
- razširjen pregled nad elektronskim založništvom, vključno s postopki za korigiranje spletnih in drugih elektronskih dokumentov;
- razširjeno poglavje o nepristranskem izražanju (politična korektnost);
- razširjeno poglavje o pravični rabi in avtorskih pravicah elektronskih besedil;
- razširjeno poglavje o paralelnih strukturah v povedi (medstavčno ujemanje v skladenjskih kategorijah);
- nov in izboljššan vodnik za rabo vezaja v preprostem, tabelaričnem prikazu;
- uvod v sistem unikod, mednarodni računalniški standard za zapisovanje črk in simbolov za pisanje v različnih jezikih; vključena je tudi tabela s šiframi sistema unikod;
- dodatni sklici na slogovne priročnike in citatne standarde drugih organizacij;
- posodobljeni napotki za uporabo naslovov DOI v razmerju do naslovov URL, z več primeri;
- več nasvetov, kako citirati bloge, poddaje¹³ in druge elektronske vire;
- poenostavljeni nasveti, kako citirati pravne in upravne dokumente;
- temeljito revidirani postopki izdelave dokumentov, vključno s pregledom elektronskega označevanja in jezika XML;
- posodobljen glosar z obširnejšo terminologijo, povezano z elektronskim založništvom;
- razširjena poglavja za številčenje odstavkov in več navzkrižnih referenc za lažje brskanje po priročniku, zlasti na spletu;
- jasnejši nasveti in pravila.

¹² Povzeto po spletni strani <http://www.chicagomanualofstyle.org/about16.html> (dostop 20. 7. 2015).

¹³ Ang. *podcast*.

Kot lahko vidimo, se večina sprememb nanaša na (elektronsko) založništvo, citatne standarde, predvsem v elektronskem (založniškem) okolju, ter delo z digitalnimi tehnologijami. Za primerjavo v nadaljevanju podajamo še povzetek sprememb v Slovenskem pravopisu med 5. in 6., zadnjo izdajo (povzeto po Majcenovič 2001):

- ustrežnejša formulacija nekaterih pravil (npr. Z veliko je priporočljivo pisati svojilne pridevnike iz lastnih imen tudi tedaj, kadar zaznamujejo duhovno last ... → Z veliko se svojilni pridevniki iz lastnih imen lahko pišejo tudi tedaj, kadar zaznamujejo duhovno last ...);
- dopolnitev nekaterih pravil (npr. V teoloških in bogoslužnih besedilih je dovoljeno pisati tudi *Sveti Duh.*);
- spremembe zgledov (spremembe tehničnega tipa, nadomestila z zgledi, ki so za ponazoritev pravila boljši, dodajanje zgledov, črtanje zgledov, preverjanje nejezikovne ustreznosti);
- spremembe v razdelkih Glasoslovje in Pisave za posamezne jezike;
- dodana Slovaropisna pravila;
- spremembe v slovarju.

Čeprav je med izidoma primerjanih priročnikov skorajda desetletje razlike, kar je v informacijski dobi razmeroma dolgo obdobje,¹⁴ lahko ob primerjavi sprememb brez težav vidimo konceptualne razlike v dojemanju življenjskih okolij jezika in z njimi povezanih jezikovnih dejstev v obeh okoljih oz. pri obeh načinih jezikovne standardizacije – ameriški priročnik je v sedmih letih od izida prejšnje različice pri snovanju novih pravil zaznal obilico novosti v (elektronskem) besedilotvornem postopku, medtem ko je slovensko pravopisje ostalo zvesto tradicionalističnemu konceptu posodabljanja pravil, ne glede na to, da so se ravno v tem obdobju odvijale spremembe, ki so bile za proces standardizacije in vlogo jezikovnih priročnikov temeljne in nespregledljive.

Če torej poskušamo odgovoriti na vprašanje, zakaj Slogovni priročnik – ne gre za priročnik, ki bi se ukvarjal s stilistiko, temveč gre za celostni jezikovni priročnik, ki odgovarja na akutna mesta v slovenskem jeziku na vseh jezikovnih ravneh, ob tem pa uporabnikom ponuja takojšnjo jezikovno pomoč in jim omogoča uspešno udejstvovanje v sodobni informacijski družbi. S tem se v določeni meri navezuje na (angloameriško) tradicijo slogovnih priročnikov, poimenovanje pa prekinja navezavo na to, kar se v slovenskem okolju tradicionalno dojema kot pravopis. Preden pa portal Slogovni priročnik predstavimo nekoliko podrobneje, v sledečem poglavju predstavimo nekaj tujih zgledov jezikovnih priročnikov v digitalnem okolju.

¹⁴ Ni pa odveč še enkrat poudariti, da so spremembe, uvedene v 6. izdaji pravopisnih pravil, tudi *zadnje*, gre torej za najbolj ažurirano različico slovenske kodifikacije.

3 TUJI ZGLEDI

V pričujočem poglavju predstavimo nekaj tujih zgledov iz evropskih okolij, v katerih so se jezikovni priročniki preselili v digitalno okolje (informacije o ureditvah v nemškem, danskem, nizozemskem in češkem okolju so na voljo tudi v Krek (2012č) in Bizjak Končar et al. 2011). Digitalnost je sicer splošna smernica, ki velja tudi za okolja s podobno normativno ureditvijo kot pri nas (Bizjak Končar et al. 2011: 17). V osnovi lahko koncepte, ki temeljijo na sodobnih tehnologijah, ločujemo glede na temeljno usmeritev, in sicer lahko ti a) jemljejo sodobne tehnologije zgolj kot medij za diseminacijo informacij o jezikovnem standardu ali pa b) privzamejo sodobne jezikovne tehnologije kot osnovo procesa standardizacije, s katerimi ne le diseminiramo jezikovni standard, temveč ga tudi osnujemo, analiziramo in verificiramo.¹⁵

Tipičen predstavnik standardizacijskega priročnika, ki izrablja spletne tehnologije kot dodatni medij, je denimo hrvaški portal Jezični savjeti,¹⁶ ki ga prikazuje Slika 5.

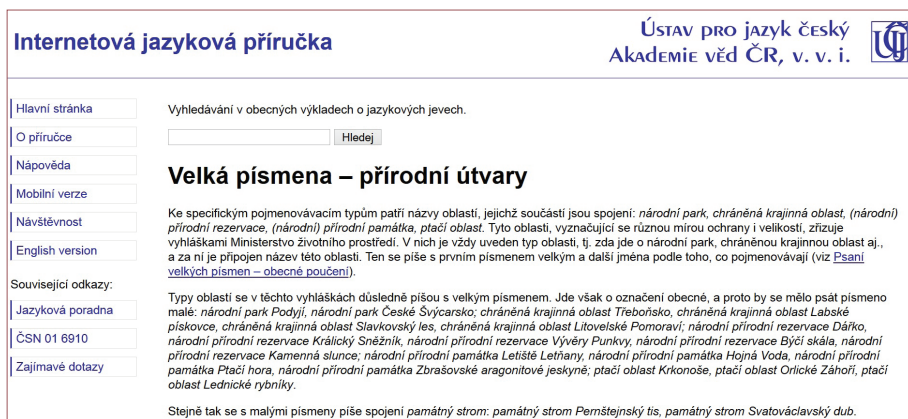
Slika 5: Razlaga pravopisnega pravila na spletnem portalu Jezični savjeti.

Pri tem portalu gre za jezikovno svetovalnico, podobno svetovalnici Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, ki se nanaša predvsem na eksplicitacijo ali razlago

¹⁵ Trenutnega slovenskega standardizacijskega priročnika ne moremo zlahka uvrstiti v nobeno od skupin, saj gre pri pravilskem delu zgolj za digitalno reprodukcijo knjižne izdaje; je pa seveda veliko bližje prvi skupini. V tem pogledu je slovenska standardizacija podobna slovaški (prim. Pravilá slovenského pravopisu – dostopno na <http://www.juls.savba.sk/ediela/psp2000/psp.pdf>; dostop 22. 7. 2015).

¹⁶ Dostopno na <http://savjetnik.ihj.hr/> (dostop 22. 7. 2015).

pravil hrvaškega pravopisa. Podobno deluje tudi spletišče Internetová jazyková příručka za češki jezik,¹⁷ ki deluje kot spletni pravopis – tukaj torej ne gre zgolj za eksplisitacijo ali razlago pravil, temveč so pravila podana v obliki, prilagojeni spletnemu okolju, kot prikazuje Slika 6:

Slika 6: Internetová jazyková příručka.

V nadaljevanju nekoliko podrobneje predstavimo enega od nemških jezikovnih priročnikov, in sicer Dudnov spletni portal,¹⁸ predvsem zaradi tega, ker lahko med slovensko in nemško jezikovno ureditvijo najdemo številne vzporednice, poleg tega pa je imelo nemško kulturno okolje, s tem pa tudi jezikovno, na slovensko velik vpliv.¹⁹ Kljub temu da gre pri nemški v osnovi za direktivno ureditev, saj znotraj nemško govorečega okolja deluje pravopisni svet,²⁰ je ta direktivnost teht(a)na – gl. npr. priporočila iz decembra 2010, ki temeljijo na korpusnojezičslovnih raziskavah sodelavcev založb Duden in Wahrig.²¹ V teh priporočilih tako pravopisni svet predlaga, da se določene variante črtajo, nekatere pa sprejmejo, gre pa za primere, »pri katerih je v pisni rabi prišlo do premika preferenc«. Dudnov spletni priročnik izpostavlja tudi zato, ker gre za primer (učinkovitega) zbiranja jezikovnih virov in ponazarjanja raznorodnih jezikovnih podatkov iz obsežnega Dudnovega ekosistema (podobno kot je tudi ena od ambicij Slogovnega priročnika, da učinkovito združi informacije iz različnih segmentov ekosistema Sporazumevanje v slovenščini in drugih virov).²² Slika 7 prikazuje začetek slovarskega gesla za nemški glagol *schreiben* ('pisati') na Dudnovem portalu:

17 Dostopno na <http://prirucka.ujc.cas.cz/> (dostop 22. 7. 2015)

18 Dostopno na <http://www.duden.de/> (dostop 22. 9. 2014).

19 Za nemško govorno okolje obstaja tudi spletni portal Grammis, gre pa za skladenjski informacijski sistem Inštituta za nemški jezik. Portal je dostopen na <http://hypermedia.ids-mannheim.de/> (dostop 22. 7. 2015), podrobneje pa je predstavljen v Bizjak Končar et al. (2011: 22–25).

20 Rat für deutsche Rechtschreibung (dostopno na <http://www.rechtschreibrat.com/>; dostop 30. 7. 2015).

21 Dostopno na <http://rechtschreibrat.ids-mannheim.de/download/empfehlungen2010.pdf> (dostop 30. 7. 2015).

22 O Slogovnem priročniku kot zbiralšču in torišču jezikovnih virov pišejo Krek et al. (2013b).

schreiben

Wortart: **starkes Verb**

Häufigkeit:

RECHTSCHREIBUNG

Worttrennung: schre*il*ben

Beispiele: du schriebst; du schriebest; geschrieben; schreib[e]!; er hat mir sage und schreibe (*tatsächlich*) zwanzig Euro abgenommen

Slika 7: Osnovni pravopisni podatki o iztočnici *schreiben*.

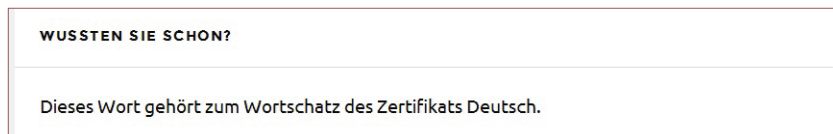
Iztočnično geslo je na Dudnovem portalu predstavljeno večnivojsko, in kot lahko vidimo na primeru na Sliki 7, osnovni (pravopisni) segment vsebuje podatke o besedni vrsti, konjugaciji, pogostosti pojavljanja, deljenju besede in primere kolokacij. Slika 8 prikazuje pomenski del iztočničniškega članka:

BEDEUTUNGSÜBERSICHT

1. a. **Schriftzeichen, Buchstaben, Ziffern, Noten o. Ä. in einer bestimmten lesbaren Folge mit einem Schreibgerät auf einer Unterlage, meist Papier, aufzeichnen oder in einen Computer eingeben**
 b. (von Schreibgeräten) beim Schreiben bestimmte Eigenschaften aufweisen
 c. sich mit den gegebenen Mitteln in bestimmter Weise schreiben lassen
2. a. **aus Schriftzeichen, Buchstaben, Ziffern o. Ä. in einer bestimmten lesbaren Folge bilden, zusammensetzen**
 b. **schreibend, schriftlich formulieren, gestalten, verfassen**
 c. **komponieren und niederschreiben**
3. a. **als Autor[in] künstlerisch, schriftstellerisch, journalistisch o. ä. tätig sein**
 b. **in bestimmter Weise sich schriftlich äußern, etwas sprachlich gestalten; einen bestimmten Schreibstil haben**
 c. **mit der schriftlichen Formulierung, sprachlichen Gestaltung, Abfassung, Niederschrift von etwas beschäftigt sein**
4. a. **eine schriftliche Nachricht senden; sich schriftlich an jemanden wenden**
 b. **mit jemandem brieflich in Verbindung stehen, korrespondieren**
5. **(umgangssprachlich) den Regeln entsprechend eine bestimmte Schreibweise haben**
6. **(veraltend, noch landschaftlich) heißen**
7. **(veraltend) als Datum, Jahreszahl, Jahreszeit o. Ä. haben**
8. **(von Geldbeträgen o. Ä.) irgendwo schriftlich festhalten, eintragen, verbuchen**
9. **jemandem schriftlich einen bestimmten Gesundheitszustand bescheinigen**

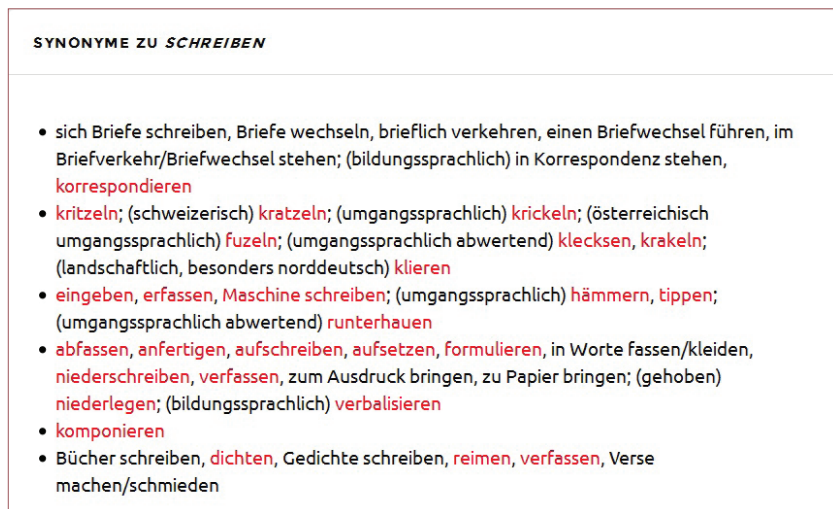
Slika 8: Pomenski del gesla.

Takoj za pomenskim delom gesla, ki je razvejan in zaradi možnosti, ki jih ponuja digitalni medij, tudi razširjen in pregleden, sledi sekcija »Ste vedeli?«, ki zajema različna opozorila, napotke ipd., s katero želijo uredniki uporabnika opozoriti na specifične, vezane na določen jezikovni element. Slika 9 tako prikazuje opozorilo, da gre pri glagolu *schreiben* za eno od »besed«, ki jih je treba poznati za pridobitev certifikata o znanju nemščine.²³

Slika 9: Opozorilo, da je beseda del osnovnega besedišča za pridobitev certifikata.

Sklopu z opozorili sledijo sopomenke, ki so na ta način integrirane v del glavnega gesla. Kot so pokazale študije specializiranih uporabnikov (gl. Čibej et al. 2015), so informacije o sopomenkah eden najbolj zaželenih in iskanih segmentov, ki pa slovenski leksikografiji še manjka. Slika 10 prikazuje obravnavo sopomenk glagola *schreiben* v Dudnovem priročniku:

Slika 10: Sopomenke za glagol *schreiben*.

Za sopomenkami sledi sklop, ki na preprost način podaja izgovarjavo iztočnice, in sicer je naglašeni zlog preprosto podčrtan, temu delu pa sta dodana fonetični zapis in pa izgovarjava. Kot prikazuje Slika 11, informacijam o izgovarjavi sledijo informacije o izvoru iztočnice:

²³ Dostopno na http://www.goethe.de/lrn/prj/pba/bes/gzb/deindex.htm?wt_sc=b1 (dostop 5. 9. 2015).

AUSSPRACHE
Betonung: <i>schreiben</i> Lautschrift: [ˈʃʁaɪbŋ] ♣
HERKUNFT
mittelhochdeutsch scriben, althochdeutsch scriban < lateinisch scribere = schreiben, eigentlich = mit dem Griffel einritzen

Slika 11: Izgovorjava glagola *schreiben* in etimološke informacije.

Izgovarjavi in etimološkim informacijam sledi pregibalni vzorec, v primeru na Sliki 12 z dopolnilom o tem, ali gre za pravilni ali nepravilni glagol ter napotilom, s katerim pomožnim glagolom se glagol *schreiben* veže v perfektu.

GRAMMATIK			
starkes Verb; Perfektbildung mit »hat«			
PRÄSENS	INDIKATIV	KONJUNKTIV I	IMPERATIV
SINGULAR	ich schreibe	ich schreibe	
	du schreibst	du schreibest	schreib, schreibe!
	er/sie/es schreibt	er/sie/es schreibe	
PLURAL	wir schreiben	wir schreiben	

Slika 12: Standardni pregibni vzorec za glagol *schreiben*.

Izjemno zanimiv segment predstavlja odsek Značilne zveze, ki zajema samodejno generirano predstavitev najpogostejših kolokatorjev za iztočnico, kot prikazuje Slika 13:²⁴

²⁴ Ob koncu julija 2015 je bil Dudnov portal prenovljen. Med prenovo je poleg grafičnih in strukturnih sprememb umanj-kala tudi navedba pri pogostih zvezah, da gre za računalniško pridobljene oz. generirane podatke, kar je dober pokazatelj spremenjene optike v leksikografiji – avtomatizirano pridobivanje jezikovnih podatkov ni več razumljeno kot posebnost, temveč kot integralen del leksikografske dejavnosti.

Slika 13: Samodejno generirani kolokatorji za glagol *schreiben* pred prenovno portala (levo) in po njej (desno).

Kot lahko vidimo, so kolokati predstavljeni nazorno in razumljivo, prav tako pa so logično dimenzionirani – pogostejši kolokatorji so zapisani v večji pisavi kot manj pogosti. Temu segmentu sledi še sklepni del s pomeni in primeri ter sekcija »za radovedne«, kjer lahko uporabniki izberejo katero od sosednjih gesel po abecedi, kot prikazuje Slika 14:

BEDEUTUNGEN, BEISPIELE UND WENDUNGEN

1. a. Schriftzeichen, Buchstaben, Ziffern, Noten o. Ä. in einer bestimmten lesbaren Folge mit einem Schreibgerät auf einer Unterlage, meist Papier, aufzeichnen oder in einen Computer eingeben

Beispiele

- schön, deutlich, wie gestochen, unleserlich, schnell, langsam schreiben
- mit der Hand, mit dem Bleistift, mit Tinte schreiben
- auf/mit der Maschine, dem Computer schreiben
- sie schreibt auf blauem/blaues Papier
- das Kind lernt schreiben
- <substantiviert>: jemandem das Schreiben beibringen

b. (von Schreibgeräten) beim **Schreiben (1a)** bestimmte Eigenschaften aufweisen

Beispiele

- der Bleistift schreibt gut, weich, hart
- die Feder schreibt zu breit

BLÄTTERN

Im Alphabet davor	Im Alphabet danach
Schreibbedarf	Schreiben
Schreibblock	Schreiber
Schreibblockade	Schreiberei
Schreibbüro	Schreiberin
Schreibe	Schreiberling

Slika 14: Pomeni s primeri in sklepni del »za radovedne« – najbližja gesla po abecedi.

Dudnov spletni portal nam lahko služi kot zgled sodobnega jezikovnega priročnika predvsem zaradi naslednjih vidikov:

- gre za obsežen in celovit prikaz različnih in raznovrstnih informacij iz obsežnega Dudnovega ekosistema;
- uporabnik lahko na eni strani izve veliko o »življenjskih vzorcih« iskane besede, in sicer na različnih jezikovnih ravneh;
- informacije so podane na razumljiv in pregleden način, uporabniku pa ni treba poznati jezikovnosistemskih tipologij, da bi lahko informacije razumel;
- priročnik poskuša animirati in pritegniti uporabnika, da bi ta iz lastnega zanimanja nadaljeval z brskanjem po slovarju.

Naštete poudarke oz. primere dobre prakse bi veljalo vključevati tudi v prihodnje leksikografske dejavnosti v slovenskem kulturnem okolju, v veliki meri pa so bila ravno ta načela ključna za izdelavo Slogovnega priročnika slovenskega jezika, ki ga predstavljamo v sledečem poglavju.

4 SLOGOVNI PRIROČNIK SLOVENSKEGA JEZIKA

V pričujočem poglavju predstavimo vsebinski in tehnični del Slogovnega priročnika slovenskega jezika, obenem pa se osredotočimo tudi na način implementacije informacij iz priročnika v slovarju sodobnega slovenskega jezika.

4.1 Nastanek

Slogovni priročnik slovenskega jezika je nastal v okviru projekta Sporazumevanje v slovenščini, aktivnosti pri izdelavi pa so potekale med januarjem 2010 in decembrom 2013.²⁵ Namen aktivnosti je bil

detektirati težavne točke pri pisanju besedil in analizirati dosedanje reakcije tvorcev besedil na jezikovno rabo in normativne priročnike za slovenščino. Namen je analiza možnosti prestavljanja težišča jezikovne kompetence pri sestavljanju besedil s specializiranih strokovnjakov za jezik na jezikovnotehnološko sodobno opremljenega tvorca besedil (Bizjak Končar et al. 2011: 4).

To pomeni, da je bil cilj aktivnosti predvsem opolnomočiti jezikovnega uporabnika, da bi ta lahko sam brez vsakršne pomoči sprejemal jezikovne odločitve in v končni fazi – uspešno tvoril besedila v slovenskem jeziku. Seveda tovrstnega

²⁵ Informacije o nastanku in procesu izdelave Slogovnega priročnika povzete po Bizjak Končar et al. (2011).

premika ne bi bilo mogoče doseči z drastično drugačnim procesom izdelave priročnika, ki je moral v celoti temeljiti na objektiviziranih jezikovnih podatkih, obenem pa bi moral biti v končni različici prosto dostopen na spletu. Na to so opozorili že zgledi iz tujih okolij, tudi takšnih s podobnimi normativnimi ureditvami (gl. Bizjak Končar et al. 2011: 17–25).

Izdelava Slogovnega priročnika je potekala v več etapah, in sicer je bilo najprej treba ugotoviti, kje imajo uporabniki najpogosteje težave pri pisanju:

Pri detektiranju uporabnikovih težav in potreb smo združili oba postopka, ki so ju do sedaj uporabljali avtorji t. i. izproblemskih jezikovnih priročnikov, in sicer analizo jezikovne produkcije in zbiranje vprašanj. Vendar pa se je način analize in zbiranja podatkov močno spremenil, saj nam razvoj jezikovnih tehnologij omogoča vsaj deloma avtomatizirano analizo bistveno obsežnejšega gradiva, posplošitve pa so zato mnogo zanesljivejše (Bizjak Končar et al. 2011: 9).

Vzporedno z analizo gradiva je bila vzpostavljena obsežna tipologija oz. ontologija jezikovnih zadreg (več informacij o oblikovanju ontologije v H. Dobrovoljc in Krek 2011). Ta tipologija je seveda nekončna množica, nanaša pa se na posamezne jezikovne ravnine in jezikovne segmente, tako da jo je mogoče dopolnjevati glede na potrebe in sočasen razvoj jezika. Ko je bila ontologija glede na trenutne potrebe jezikovnih uporabnikov dopolnjena, je bilo mogoče začeti z vsebinskim popolnjenjem pripravljenega okvira. V trenutni, testni fazi Slogovni priročnik zajema 15 celostnih odgovorov na jezikovne zadrege.²⁶

4.2 Vsebina

Portal Slogovnega priročnika sestavlja več med seboj povezanih delov. Vsebina sloni na seznamu 700 jezikovnih zadreg. Te jezikovne zadrege so²⁷

bile detektirane pri analizi treh različnih tipov primarnih virov: tradicionalnih pravopisnih priročnikov, besedilnih korpusov in spletnih forumov z jezikovnimi vprašanji. Spisek zadreg je sestavljen kot ontološko drevo, na vrhu katerega je osem osnovnih kategorij: PRAVOPIS (A), PRAVOREČJE (B), OBLIKOSLOVJE (C), BESEDOTVORJE (D), BESEDIŠČE (E), SKLADNJA (F), BESEDILO (G), RAZNO (H). Te vrhnje kategorije se cepijo na podkategorije, trenutno najdlje do šestega nivoja, za označevanje kategorij pa je bil izbran sistem kombinacij črk in števil, ki omogoča poljubno zrnastost pri različnih kategorijah – vrhnje kategorije se na podkategorije namreč cepijo neenakomerno (Krek 2012č: 227).

²⁶ Demonstracijski zgledi so na voljo na spletni strani <http://slogovni.slovenscina.eu/Kazalo/Kazalo> (dostop 17. 7. 2015).

²⁷ Gl. tudi Dobrovoljc in Krek (2011).

Posamezne odgovore sestavljajo kratki odgovor, dolgi odgovor ter dodatna rubrika za navdušence s povezavami na druge digitalne in digitalizirane vire.

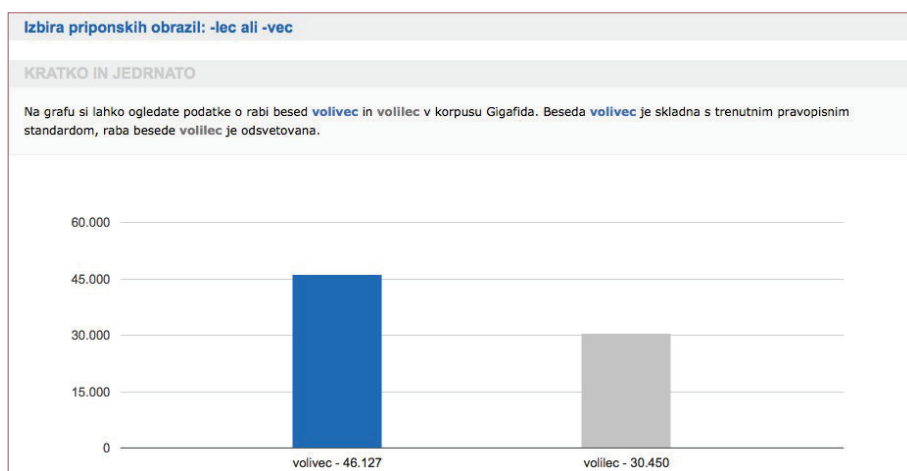
4.2.1 *Kratki odgovori*

Kratki odgovor

sestavlja besedilo v formatu XML, ki v stavčni obliki zagotavlja ustrezen izpis statističnih podatkov iz besedilnega korpusa Gigafida in iz leksikona besednih oblik. Zasnovan je kot univerzalni mehanizem, s katerim je mogoče opisati statistično stanje pri vseh možnih kombinacijah standardnih ali nestandardnih oblik pri določeni kategoriji (Krek 2012č: 227).

Eden ključnih elementov sistema je ta, da je kratki odgovor, ki se odraža v grafu (tam, kjer je odgovor pač možno podati z grafom), dinamičen in lahko vedno odseva realno stanje v jeziku. Ob vsakršni posodobitvi besedilnega korpusa, ki služi kot podstat slogovnega priročnika, se morebitne spremembe v jeziku, ki jih korpus registrira, takoj prikažejo na grafu. V določenih primerih, pri katerih je koristno, da si uporabnik ogleda celotno paradigmo pregibnih oblik, je v kratkem odgovoru tudi povezava na leksikon Sloleks.

Slika 15 prikazuje graf kratkega odgovora za problem izbire priponskega obrazila -lec ali -vec. Kot lahko vidimo, se razmerje trenutno nekoliko nagiba proti obliki volivec. Kratki odgovor prinaša tudi kratko informacijo o tem, kaj o dani problematiki pravi trenutna kodifikacija slovenskega jezika (standardne variante se na grafu tudi vidno ločijo od ostalih).²⁸

Slika 15: Kratki odgovor v Slogovnem priročniku.

²⁸ Podatki o reprezentaciji standardnega v pričujočem poglavju so deloma prirejeni po Arhar Holdt et al. (2013).

Kratki odgovor za isto jezikovno zadrego je v formatu XML zapisan takole:

```
<odgovor_Kratko id=«D2c1»>
<tabela>
<!-- lema: »belivec«, »volivec«, »brivec«, »hvastavec« ... -->
<beseda katera=«1» tip=«lema» povezava=«gigafida»>
  <p_oblika att=«SPSP» val=«D2c1»/>
  <pogoj att=«norma» val=«/|nestandardno|nejasno»/>
</beseda>
<!-- lema: »belilec«, »volilec«, »brilec«, »hvastalec« ... -->
<beseda katera=«2» tip=«lema» povezava=«gigafida»>
  <p_oblika att=«SPSP» val=«D2c1»/>
  <pogoj att=«norma» val=«/|nestandardno|nejasno»/>
</beseda>
</tabela>

<!-- varianta DVA, standardno2 /belilec/belivec/-->
<tekst var=«S00.S00» graf=«12»>Na grafu si lahko ogledate podatke
o rabi besed <beseda katera=«1»/> in <beseda katera=«2»/> v korpu-
su Gigafida. Obliki sta variantni, raba obeh je skladna s trenutnim
pravopisnim standardom.
</tekst>

<!-- varianta DVA, standardno1, nestandardno2, >50% /volilec/
volivec/-->
<tekst var=«S02.N01» graf=«12»>Na grafu si lahko ogledate podat-
ke o rabi besed <beseda katera=«1»/> in <beseda katera=«2»/> v
korpusu Gigafida. Beseda <beseda katera=«1»/> je skladna s tre-
nutnim pravopisnim standardom. Raba besede <beseda katera=«2»/>
je odsvetovana, vendar tega navodila večina piscev ne upošteva.
</tekst>

<!-- varianta DVA, standardno1, nestandardno2, <50% /volilec/
volivec/-->
<tekst var=«S01.N02» graf=«12»>Na grafu si lahko ogledate podat-
ke o rabi besed <beseda katera=«1»/> in <beseda katera=«2»/> v
korpusu Gigafida. Beseda <beseda katera=«1»/> je skladna s tre-
nutnim pravopisnim standardom, raba besede <beseda katera=«2»/>
je odsvetovana.
</tekst>

<!-- varianta DVA, nejasno1, nejasno2 /hvastalec/hvastavec/ -->
<tekst var=«J00.J00» graf=«12»>Na grafu si lahko ogledate podat-
ke o rabi besed <beseda katera=«1»/> in <beseda katera=«2»/> v
korpusu Gigafida. Skladnost obeh variant s pravopisnim standardom
je odvisna od interpretacije. Za podrobnejše pojasnilo si oglejte
odgovor »na dolgo in široko«.
</tekst>

<!-- varianta EN, standardno1 /brivec/ -->
<tekst var=«S00» graf=«1»>Na grafu si lahko ogledate podatke o
rabi besede <beseda katera=«1»/> v korpusu Gigafida. Beseda je
skladna s trenutnim pravopisnim standardom.
</tekst>
```

```

<!-- varianta EN, standardno2 /brivec/ -->
<tekst var=«S00» graf=«2»>Na grafu si lahko ogledate podatke o
rabi besede <beseda katera=«2»/> v korpusu Gigafida. Beseda je
skladna s trenutnim pravopisnim standardom.
</tekst>

<!-- varianta EN, standardno4 /brilec/ -->
<tekst var=«s00.N00» graf=«12»>
Na grafu si lahko ogledate podatke o rabi besede <beseda kate-
ra=«2»/> v korpusu Gigafida. Raba besede je odsvetovana, vendar
tega navodila pisci ne upoštevajo. Oblika, ki je po pravopisnem
standardu priporočena, je <beseda katera=«1»/>, vendar se v kor-
pusu Gigafida ne pojavlja.
</tekst>

</odgovor_Kratko>

```

Kot lahko vidimo v zapisu XML, je za vsako normativno zadrego predviden nabor relevantnih zapisovalnih možnosti oz. možnosti, ki se pojavljajo v rabi. Te možnosti so ovrednotene na podlagi trenutno veljavnega pravopisnega standarda, od tega pa je odvisno, kako so predstavljene na grafu v okviru kratkega odgovora.

4.2.2 Dolgi odgovor

Za razliko od kratkega je dolgi odgovor, ki je zapisan v standardnem formatu HTML, statičen, kar pomeni, da ga lahko osvežujemo le z ročnim spreminjanjem HTML-kode. Dolgi odgovor v osnovi podaja naslednje informacije oz. podatke:

- podatke o veljavnem jezikovnem standardu;
- podatke o rabi;
- sistemske opredelitve razmerja standard – raba;
- povezave;
 - o povezave na zunanje vire;
 - o poljudne razlage strokovnih terminov, rabljenih v dolgem odgovoru;
 - o povezave do spisikov besed, ki spadajo v isto problemsko kategorijo (in so v leksikonu besednih oblik označene z isto oznako);
- jezikovnosistemske podatke, ki pojasnjujejo ozadje jezikovne zadrege (kjer je to mogoče);
- etimološke in zgodovinskoslovnične osvetlitve;
- morebitna opozorila;
- problemskospecifične informacije.

Namen dolgega odgovora je torej ta, da poda podrobnejše, strokovne in argumentirane informacije o danem jezikovnem problemu, istočasno pa uporabnika opremi še z informacijami o drugih dostopnih virih, ki so mu lahko kakor koli v pomoč. Slika 7 kaže dolgi odgovor na zadrego s pisanjem obrazila *-vecl/-lec* – kot lahko vidimo pri odgovoru, ta odgovarja na celotno paradigmo oz. na posamezno kategorijo v ontologiji.²⁹

NA DOLGO IN ŠIROKO

Pri mnogih samostalnikih, ki se končajo s **priponskim obrazilom** *-lec/-vec*, se v rabi pojavljajo razhajajoči zapisi, kar je posledica pogostih sprememb in nedoločnih pravil v jezikovnem standardu skozi zgodovino. Polemika o zapisovanju obrazil *-lec* ali *-vec* je znana tudi kot **problem braica** ali polemika **bralec – bravec**, zaradi svoje razezlosti in dolgotrajnosti pa so jo označevali tudi kot novo **črkarsko pravdo**. Zapuščena tega perečega pravopisnega vprašanja je še vedno vidna v jeziku, saj se raba pri nekaterih oblikah vztrajno odmiha od jezikovnega standarda, za slednjega pa se zdi, da deluje zoper jezikovno intuicijo, ki se glede na zgodovinski razvoj nagiba k obrazilu *-lec*. Pri težavah z zapisom posameznih oblik si lahko pomagamo s **korpusom**, ravnamo pa se lahko po naslednjih pravilih:

1. Priponsko obrazilo *-lec* dodajamo:

a) glagolski osnovi na **samoglasnik**: *brati – bralec, maščevati – maščevec*;

b) korenu na samoglasnik: *greti – grelec, vreti – vrelec*.

Priponsko obrazilo *-lec* se lahko zapisuje tudi kot *-vec*, če je na koncu korena *-l-* ali *-lj-*: *voliti – volivec/vollec, ponavljati – ponavljavec/ponavljalec*. Nekateri primeri imajo podobne vzporednice, tvorjene iz pridevnika: *blebetati – blebetalec* proti *blebetav – blebetavec*.

2. Priponsko obrazilo *-vec* dodajamo:

a) korenu na samoglasnik: *klati – klavec, briti – brivec, peti – pevec* (največkrat beseda izraža (živega) vršila nekega dejanja, izjema je *števec*, kadar označuje napravo);

b) osnovi na samoglasnik, če je pred glagolsko pripono črka *l* ali sklop *lj*: *voliti – volivec, ponavljati – ponavljavec*.

Kljub temu da obrazilo *-vec* pri nekaterih oblikah pri življenju ohranja predvsem pravopisni standard in se jezikovna raba ne ozira na to, ali je pred glagolsko pripono črka *l* ali sklop *lj*, je nujno pri visoki pojavnosti oblik na *-vec* omeniti tudi vlogo črkovalnikov v urejevalnikih besedi, denimo v Microsoftovi **programski zbirki Office**, kamor je slovenski črkovalnik vključen od leta 1994. Podobne korekcijske vzorce lahko opazimo tudi pri črkovalnikih za druge sisteme oz. programske zbirke. Korpusni podatki denimo kažejo, da je bila oblika *vollec* ob obdobju državnoborskih volitev v Sloveniji leta 1996 veliko pogostejša, neke ob vstopu v novo tisoletje jo je oblika *volivec* dohitela, od leta 2005 naprej pa je oblika *volivec* preprežljivo močnejša od konkurenčne. Prav tako ob takšni dinamiki oblik ne gre zanemariti vpliva izida **Slovenskega pravopisa 2001** – zadnjega normativnega pravopisnega priročnika za slovenski jezik. Pred tem so bila v veljavi pravila, določena leta 1950, od takrat pa se je razmerje med rabo in standardom pri tovrstnih oblikah dodatno nagnilo v prid oblik na *-lec* – za ponovno vzpostavitev razmerja med obraziloma je poskrbelo prav no izdaja pravopisa.

Skrb za pomenjenje slovenskega knjižnega jezika v pisni podobi je bila prisotna še od **Trubarja** dalje, o enotni izreki slovenščine v javni rabi pa se je začelo govoriti šele na polovici 19. stoletja, torej v obdobju pospešenega družbenega vzpona in širjenja slovenščine. Polemika **bralec – bravec** sega v konec 19. stoletja. V tem času je slovenski jezikoslovec **Stanislav Škrabec** želel s pisnim razlikovanjem med črkama *l* in *v* preprečiti branje po črki, saj je jezikovna raba vse bolj namesto k izgovarjanju *l*-ja kot dvoustičnega [v] ali soglasnega [u] težila k izgovarjanju srednjega [l]. To pomeni, da so govorniki besede, ki so se v pisavi končevale z obrazilom *-lec*, standardno pa prebirale z *-vec*, začeli prebirati z [l] – [glodalca] namesto [glodauca]. Škrabec je želel z razlikovanjem med *l* in *v* v tovrstnih primerih poskrbeti za to, da bi se besede še naprej enako izgovarjale, le tiste, ki so pisane na *-lec*, izgovorjene pa na *-vec*, bi spremenile zapis, spremenjena pisava pa bi vsaj v tovrstnih primerih odpravila **elkanje**. Številni jezikoslovci so se v naslednjih desetletjih z izčrpnimi argumenti izrekli bodisi za eno bodisi drugo rešitev, raba pa je še naprej preferirala pisanje z obrazilom *-lec* namesto z *-vec*.

Že sredi 19. stoletja pa je elkanje dobilo močnega zaveznika v slovenskem meščanstvu. Kljub vztrajnim prizadevanjem Stanislava Škrabca se je proti koncu stoletja v tako imenovani »boljši« družbi še bolj utrdilo mnenje, da je izgovarjavo s trdim *l* (npr. **[bravecl]**) vulgarna in da je olikan samo izgovor s srednjim *l* (**[bralec]**). Te tendence so bile tako vplivne, da je bilo elkanje vključeno tudi v šesto izdajo slovnice **Antona Janežiča**. Šele leta 1899 je **Fran Levce** pod Škrabčevim vplivom v svojem pravopisu, ki je bil tudi uradno potrjen školski priročnik, sprejel ukrepe, s katerimi je želel zajeziti naraščajoče elkanje: sprejel je zapis **bravec**, ki bi že v pisavi opozarjal na ustrezno izreko. Polemike, ki jih je sprožil s tem, so burle duhove vse do izbruha prve svetovne vojne in še dlje. Tako tudi naslednji normativni priročnik, slovnica **Antona Breznika**, v prvih dveh izdajah dopušča oba izgovora. Stanje se je ohranjalo vse do leta 1922, ko je bilo elkanje – kljub odločnemu nasprotovanju meščanstva in starejšega prebivalstva – s šolsko uredbo odpravljeno in proglašeno za nenaravno, neresnično umetničenje jezika, ki je temeljilo na želji po izkazovanju višjega družbenega položaja.

V 20. stoletju je v **izdajah pravopisnih priročnikov** prišlo do različnih predpisov, ki so temeljili na tradicionalističnih, besedotvornih, glasoslovnih (blaglasje) in nazorskih, celo političnih argumentih. Tako je v pravopisu iz leta 1920 uvedena variantnost oblik, raba obrazila *-vec* pa je predpisana za samostatnike, ki zaznamujejo »delujoče osebe«, izpeljani pa so iz pridevnike (npr. **bebav – bebovec**) ali glagolske osnove (**brati – bravec**). V pravopisu iz leta 1935 je bilo to pravilo dopolnjeno s pogojem, da mora pridevnik, ki služi za podstavo, označevati živ subjekt (npr. **bahav – bahavec**).

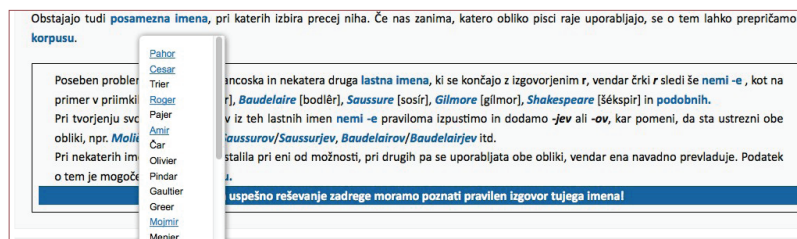
Naslednja izdaja pravopisa iz leta 1937 upošteva tudi načelo blaglasnosti, ki v tem primeru pravi, da je samostalni težje izgovorljiv, če *-l-* ali sklopu *-lj-* sledi *l*, zato je v teh primerih priporočeno obrazilo *-vec* (**volivec, sestavljavec**). Pravopis iz leta 1950 poleg pravil iz prejšnjih izdaj uvaja še določilo o izgovoru besede glede na to, ali se zdi uporabniku določena beseda domača ali umetna. To pomeni, da so ločene ljudske besede, ki se izgovarjajo z [u] (npr. **morlica** – [moriuca]) in knjižne besede (npr. **snazilka**), ki se izgovarjajo z [l] – [snažilka], pri mnogih besedah sta bila dovoljena oba izgovora, odvisno od tega, kako domača je bila posamezniku določena beseda.

Slovenski pravopis 1962 je vseboval pravilo, da se vsi samostatniki, tvorjeni iz **nedovršnih** glagolov ali pridevnikov, ki opisujejo delujoča bitja, tako osebe kot tudi živali, pišejo s priponskim obrazilom *-avec/-ivec* oziroma *-avka/-ivka* (npr. **kadivec – kadivka**). V nasprotju s pravili je bilo vključenih tudi nekaj »ordnih« imen orodij (npr. **zajemavka**), predvsem pa so tem imenom pripisani izgovori na [u]. Tvorci pravopisa so pravilo, ki ni upoštevalo jezikovne rabe, argumentirali z željo po enotnosti in doslednosti rabe, zgodovinsko upravičenostjo, obenem pa so bile pravopisne rešitve namenjene tudi odraščanju od elkanja. Odziv javnosti na spremembe je bil izjemno močan, tako da so bile te po sklepu konference **Slovenske akademije znanosti in umetnosti** preklicane, obveljale pa so ravno tako nepopolne in že zastarele rešitve pravopisa iz leta 1950. Tako je spremembe prinesel šele zadnji pravopisni priročnik iz leta 2001. Pri teh rešitvah prevladuje pisanje z obrazilom *-lec*, razen če je pred glagolsko pripono *-l-* ali *-lj-* (npr. **voliti – volivec, sestavljati – sestavljavec**).

Slika 16: Dolgi odgovor v Slogovnem priročniku.

²⁹ Odgovor je neposredno dostopen prek povezave <http://slogovni.slovenscina.eu/Search/SearchStringDolgoInSiroko?q=D2c1> (dostop 22. 7. 2015).

Del dolgega odgovora so tudi paradigmatški spiski – pri teh gre za nabor primerov, ki spadajo v isto kategorijo kot konkretna iskalna poizvedba.³⁰ Na ta način lahko uporabniku na enem mestu podamo celostno informacijo o določeni paradigmi, in če je določen jezikovni element povezan z leksikonom Sloleks, lahko uporabnik na ta primer preprosto klikne in brskalnik ga samodejno preusmeri na leksikon, kjer se lahko pouči o pregibalnih vzorcih za iskano poizvedbo.

Slika 17: Paradigmatški seznam imen na govorjeni r.

Tovrstne spiske lahko izdelamo s samodejnimi postopki, vendar pa jih je treba pred končnim pregledom še validirati, kar lahko napravimo z množičenjem.³¹ Postopek množičenja je za izdelavo paradigmatških spiskov v Slogovnem priročniku izjemno priročen, saj lahko na ta način hitreje obdelamo zajetne količine podatkov in izločimo šum. Seveda to ne pomeni, da s tem množičarjem prepuščamo zapletene in/ali interpretativne odločitve, temveč jim zastavljamo zelo jasna in konkretna, enodimenzionalna vprašanja o posameznih jezikovnih elementih, kot prikazuje Slika 18:

Slika 18: Navodilo za množičenje pri izbiri priponskega obrazila -lec ali -vec za Slogovni priročnik.

³⁰ Podrobneje o luščenju podatkov za Slogovni priročnik pišeta K. Dobrovoljc in Krek (2013).

³¹ Ang. crowdsourcing. Postopek, vezan na tovrstno leksikografsko dejavnost, je obširno predstavljen v Fišer et al. (2015).

V Tabeli 1 si lahko ogledamo vmesne rezultate glasovanja o konkretni jezikovni zadregi (izbiri priponskega obrazila *-lec* ali *-vec*):

Tabela 1: Rezultati množičenja pri odločanju o veljavnosti obrazila *-vec/-lec*.

Koren	Beseda	Con- firmed	Next	Rejec- ted	Skupna vsota	Konč- na
SP_D2c1_1	volivec - volilec	22		2	24	DA
SP_D2c1_10	glodavec - glodalec	19		2	21	DA
SP_D2c1_100	plenivec - plenilec	3		1	4	?
SP_D2c1_101	sejavec - sejalec	2		2	4	?
SP_D2c1_102	bravec - bralec	3		2	5	?
SP_D2c1_103	ubijavec - ubijalec	3		2	5	?
SP_D2c1_104	dajavec - dajalec	4		1	5	DA
SP_D2c1_105	stavec - stalec	1	1	3	5	?
SP_D2c1_106	vrevec - vrelec	2	1	2	5	?
SP_D2c1_107	izdajavec - izdajalec	3		1	4	?
SP_D2c1_108	iglavec - iglalec	1		3	4	?
SP_D2c1_109	plazivec - plazilec	4		1	5	DA
SP_D2c1_11	delivec - delilec	24		10	34	DA
SP_D2c1_110	kmetovavec - kmetovalec	1	1	2	4	?
SP_D2c1_111	skakavec - skakalec	4		1	5	DA
SP_D2c1_112	zakonodajavec - zakonodajalec	5			5	DA
SP_D2c1_113	kozovec - kozolec	4	1		5	DA
SP_D2c1_114	igravec - igralec	4	1		5	DA
SP_D2c1_115	morivec - morilec	2		3	5	?

Šele z uporabo obsežnih zbirk (izluščenih) podatkov, ki so po potrebi očiščeni še v postopku množičenja, lahko uporabniku zagotovimo objektivne podatke o normativnem ozadju določenega jezikovnega elementa. S tem lahko podamo zelo natančno sliko o tem, kakšna je trenutna jezikovna raba – tudi pri mestih, ki so z vidika trenutnega jezikovnega standarda povsem dvojnična. Slika 19 kot primer celostnih podatkov prikazuje eno od tovrstnih dvojničnih mest v slovenskem jeziku – izbira variantne podaljšave pri angleških in francoskih imenih na govorjeni *r*.

koren	Frekvence v korpusu Gigafida		
	koren+rejev	koren+reov	koren+rjev
	[rejev, rejevega, rejevemu ...] npr. Shakespearejev	[reov, reovega, reovemu ...] npr. Shakespeareov	[rjev, rjevega, rjevemu ...] npr. Shakespearejev
Shakespea	27	32	699
Gilmo	69	7	28
Pha	5	5	
Ha	30	10	1
Car	18		
Tou	15		1
Tor	8		
Bar	11	2	1
Guer	6		
Kompa	6		
tola	5		
Nu	529		
g	1		
Do	17		
D	404	4	
Kada	10		30
Commodo	6		59
Rove	10		357
Da	91		6
Magui	3	5	
Netwa		4	
Lefebv		4	
Moo	3	38	

Slika 19: Variantnost podaljšave imen z *-rev/rjev/-rov/-reov*.

Kot lahko vidimo na Sliki 19, variantnost nikakor ni inherentna celotni paradigmi, temveč variira med posameznimi primeri in posameznimi variantami. Vse to so pri odločanju o izbiri določene variante pomembni podatki, ki jih lahko s pomočjo Slogovnega priročnika uporabniku tudi podamo na preprost in pregleden način.

4.2.3 Rubrika »Za navdušence«

Zadnji del odgovora kaže na zunanje povezave, predvsem na referenčne vire, kjer lahko uporabnik dobi natančnejše podatke ne le o trenutnem predpisu, temveč tudi o zgodovini kodifikacije dane jezikovne zadrege. Uporabnik je pri tem usmerjen na spletno različico Slovenskega pravopisa 2001, digitalizirane pravopise 1899–1962 ter starejše slovnične priročnike. Povezave se bodo dopolnjevale, če oziroma ko bodo na voljo novi priročniki ali pa bodo obstoječi priročniki prešli v javno domeno, obenem pa bodo dodani tudi drugi viri – znanstveni članki, jezikovni kotički, sporočila Jezikovnega razsodišča ipd., tako da s tem odgovor v okviru priročnika postane celostno zbirališče informacij o določeni jezikovni zadregi. Slika 20 v nadaljevanju prikazuje rubriko Za navdušence za izbrano jezikovno zadrego:

ZA NAVDUŠENCE

Slovenski pravopis – pravila (2001):

Stran 112 - Težji primeri iz besedotvorja – obrazila -ec, -lec, -vec

Preverite tudi, kaj o vašem iskalnem pogoju pravijo digitalizirani slovenski pravopisi in starejše slovnice, ki so izšli v obdobju od 1899 do 2001.

Slika 20: Rubrika Za navdušence v Slogovnem priročniku.

4.3 Normativne informacije v Slogovnem priročniku

Slogovni priročnik podaja normativne informacije na dva načina: prvi je posreden, in sicer z navajanjem jezikovnega standarda znotraj dolgega odgovora, drugi pa je imanentna povezava med priročnikom in normativnimi podatki v leksikonu besednih oblik Sloleks.³² Format Lexical Markup Framework (LMF), ki je bil uporabljen pri sestavljanju leksikona, namreč omogoča, da je vsaki leksikonski enoti oz. obliki mogoče pripisati poljubno število dodatnih informacij, npr. izgovor, normativni status itd., kot prikazuje Slika 21 (prevzeto iz Krek et al. 2013b: 390; relevantni odseki kode so obarvani):

```
<LexicalEntry id="LE_S_Matija" xmlns:d="urn:LEKSIKON_SSJ">
  <feat att="besedna_vrsta" val="samostalni" />
  <feat att="vrsta" val="lastno_ime" />
  <feat att="spol" val="moški" />
  <feat att="SPSP" val="C1a2a" />
  <Lemma>
    feat att="zapis_oblike" val="Matija" />
  </Lemma>
  <...>
  <WordForm>
    <feat att="število" val="ednina" />
    <feat att="sklon" val="rodilnik" />
    <FormRepresentation>
      <feat att="zapis_oblike" val="Matija" />
      <feat att="msd" val="Slmer" />
      <feat att="SPSP" val="C1a2a" />
      <feat att="norma" val="variantno" />
      <feat att="tip" val="C1a2a_s_1" />
      <feat att="pogostnost" val="858" />
    </FormRepresentation>
    <FormRepresentation>
      <feat att="zapis_oblike" val="Matije" />
      <feat att="msd" val="Slmer" />
      <feat att="SPSP" val="C1a2a" />
      <feat att="norma" val="variantno" />
      <feat att="tip" val="C1a2a_s_2" />
      <feat att="pogostnost" val="4018" />
    </FormRepresentation>
  </WordForm>
  <...>
</LexicalEntry>
```

Slika 21: Normativne leksikonske informacije v formatu LMF.

32 Informacije o reprezentaciji standardnega in nestandardnega v virih SSJ so na voljo v Arhar Holdt et al. (2013).

Posamezna enota v leksikonu besednih oblik postane del portala Slogovni priročnik šele takrat, ko ji je pripisana določena kategorija iz nabora jezikovnih zadreg, kar pomeni, da je za portal enota brez pripisa kategorije nevidna oz. nerelevantna. Normativne kategorije so zaradi občutljivosti normativnih podatkov in jezikoslovčeve presoje pripisane ročno, analiza korpusnih podatkov, ki vodi do odločitev o pripisu kategorije, pa je v veliki meri avtomatizirana.

5 SKLEP

Slovenski jezik je bil v zadnjem času postavljen pred digitalne izzive, ki jim slovenistična stroka ni znala (pogosto tudi želela) slediti, to pa se kaže tudi v pomanjkanju sodobnih jezikovnih orodij oziroma posluha zanje – obstoječi pravopisni priročniki preprosto ne detektirajo problemov, ki jih imajo govorci/pišočci v spremenjenem digitalnem okolju tvorjenja in sprejemanja besedil. Hitri tempo življenja in pospešena digitalizacija v globalnem merilu širita prepad tako med jeziki, ki so na sodobne izzive pripravljeni, in jeziki, ki se s temi izzivi ne znajo ali (v strahu pred globalizacijskim razvrednotenjem) ne želijo spoprijeti, obenem pa se širi tudi prepad med digitalnimi domačini in tistimi, ki se z novimi tehnologijami ne znajdejo najbolje – kar hitro vodi v t. i. informacijsko revščino, tj. stanje neenakopravnosti na podlagi slabšega dostopa do informacij.

Slogovni priročnik slovenskega jezika je namenjen vsem uporabnikom slovenskega jezika, ki se znajdejo pred jezikovno zadrego in potrebujejo takojšen odgovor; rečemo pa lahko, da je priročnik po svoji zasnovi še posebno prilagojen mlajšim generacijam in sodobni besedilni produkciji. Dobljene informacije so objektivne, povedne in se ne zanašajo na intuicijo, za vse, ki jih obravnavana problematika bolj zanima, pa so podane tudi podrobnejše informacije kot tudi zunanji viri. Namen je torej opolnomočiti jezikovnega uporabnika, da bo lahko sam uspešno (so)deloval v sodobni informacijski družbi, obenem pa je cilj tudi, da se razvrednoti prestižni položaj slovenskega kodifikatorja – in to izključno z dostopnimi, odprtimi in transparentnimi podatki, na katerih Slogovni priročnik tudi temelji in so lahko (ali pa bi celo morali biti) sestavni del slovarja sodobnega slovenskega jezika.